

Dr. Milan Lovka (1946 - 2017)

Sredi oktobra lani je preminil naš kolega dr. Milan Lovka, biolog, botanik in izjemen prevajalec botaničnih knjig. V botaniki je skupaj z dr. Blanko Druškovič oral ledino na področju kariologije. Vrsto let je bil v vodstvu Inštituta za biologijo, ki ga je med leti 1979 in 1984 tudi vodil. Neizbrisen pečat je v botaniki pustil s številnimi kvalitetnimi prevodi strokovne in poljudne botanične literature, s čimer je pomembno prispeval tudi k oblikovanju slovenske strokovne terminologije. Z žalno sejo smo se od njega poslovili nekdanji sodelavci, prijatelji in znanci v Biološkem središču v Ljubljani, 5. 2. 2018. Na tem mestu objavljamo govora dr. Jožeta Bavcona in dr. Franca Batiča.

Govor dr. Jožeta Bavcona na žalni seji

Dr. Milan Lovka je bil inteligent raziskovalec, dober organizator, vodja, zanimiv sogovornik, vesel in dobrovoljen človek.

Dr. Milana Lovko sem spoznal že na informativnem dnevu, tedaj še na Aškerčevi, in nato v prvem letniku faksa. Vaje iz botanike, ki jih je vodil, so bile zelo resne, vendar pa smo se že tedaj bruci z njim kar pogosto pogovarjali. Ni bil nedosegljiv, rad se je pogovarjal, kar smo zelo cenili. Po navadi so se ti pogovori odvijali na hodnikih, kjer je bil on običajno ob steni, okrog njega pa polkrog nas študentov. Te debate so se potem preselile v bife pod arkade. Na brucovanjih pa so te debate trajale pozno v noč ali boljše v jutro. A sam tam nisem prav dolgo zdržal. Nikoli nisem pil piva in tako sem avtomatično odpadel iz skupine, še pravi botanik zaradi tega nikoli nisem bil.

Kljub temu sem dr. Milana Lovko vedno cenil, raje je bil nekoliko bolj v ozadju, a od tam je imel vedno dober vpogled v vse. Predvsem pa je bil izvrsten razpravljavec v debatah. Vedno je začel razpravo tako: »Že, že, ampak ...« in potem je razvil svojo idejo in običajno vse prejšnje izjave z zelo dobrimi argumenti potolkel. Težko si mu v razpravljanju prišel do živega, bil je pravi mojster Sokratove logike.

Ko sem leta 1984 še kot študent prišel v Botanični vrt – v resnici na Inštitut za biologijo v laboratorij za citogenetiko in citotaksonomijo, ki je tam gostoval, me je najbolj v zgodnji pomladi prevzela velika in dolga greda s peskom. Polna je bila glinenih lončkov z različnimi čebulnicami in belimi etiketami z rodovnim imenom in številko. »Te pa je potrebno pustiti na miru, ne sme se premikati,« je bilo rečeno. »To pa je greda od dr. Milana Lovke«. Material je bil res zavidljiv, iz cele Jugoslavije so se tukaj nahajali primerki rastlin. Med njimi so bili tako krasni žafrani, ptičje mleko, hrušice in še kaka druga čebulnica. Vsako zgodnjo pomlad sem bil najraje med temi gredami.

Dr. Milan Lovka je tedaj le še redko prihajal v laboratorij v Botaničnem vrtu, tedaj je bil v ozadju vodenja inštituta za biologijo in tudi raziskovalne skupnosti. Bil je siva eminenca, ki je po moji oceni imel v mezincu poslovanje in strategijo Inštituta za biologijo.

Bil je vedno prijeten, čeprav nikoli ni silil v ospredje. Veliko znanja je pridobil v enajsti šoli pod mostom, če si sposodim Cankarjevo prisposodbo od tedaj naprej nič več zaničevanega izraza tega pojma. Če bi v današnjem času imeli še take enajste šole, bi zanesljivo imeli boljše in bolj iznajdljive študente. Naj to svojo trditev tudi malo bolj pojasnim. Ko sva se dve leti nazaj pogovarjala v Botaničnem vrtu, ko je povsem nepredvidoma oglasil, tako kot je nekoč zahajal v laboratorij, ki je deloval prav tam, je pogovor nanesel na marsikaj. Brez: »Že žec« in »ampak« tudi ni šlo, a kaj ko sva se v vsem strinjala, nič se ni bilo več treba dokazovati. Enajsta šola je bila povsod prisotna, tako v naravi kot kje drugje. Tudi na poznavanje jezikov

je zašla debata. Tedaj mi je zaupal, da se je angleščine naučil prav v enajsti šoli. Kot mulci niso imeli denarja za kino, kavbojke in indijanarice - westerni pa so bili seveda tedaj najbolj priljubljeni. Teh smo imeli dovolj, saj jih je sam Tito najbolj cenil. Pretihotapili so se zadaj za platno v kino dvorano in tam seveda podnapisov ni bilo mogoče brati, vse je bilo obrnjeno. Potrebno se je bilo naučiti angleščine. Nikoli se je ni učil, naučil se jo je v enajsti šoli in postal je vrhunski prevajalec. Prav prevodi so zelo pomemben del njegovega dela, ki so za slovensko botaniko veliko pomenili, to so njegova ključna dela. S kar nekaj starejšimi botaniki sem se pogovarjal in vsi so mi to pritrdili. Bil je inteligent, naredil si je slovar vseh imen rastlin (slovensko-angleški) in še marsičesa. Ko sem nastopil mesto vodje botaničnega vrta, sem mu posodil nekaj knjig in kmalu sem dobil zajetno, na računalnik natisnjeno knjigo, ki je vsebovala vse pojme. Izredno dobro delo. Predlagal sem mu, naj to izda. »Ne, ne,« je rekel, »potem bodo to lahko vsi prevajali, to je moje znanje.« In prav je imel. Botaničnemu vrtu je to pri poimenovanju rastlin zelo koristilo in zato se mu tukaj še enkrat zahvaljujem.

Zanimalo me je, kako so vse te čebulnice prišle v vrt, zato sem povprašal dr. Blanko Druškovič, mojo mentorico in šefico, s katero sta tudi skupaj delala v laboratoriju. Zaupala mi je kar nekaj zelo zanimivih dejstev.

Dr. Milan Lovka je sodeloval pri postavitvi sodobne citogenetike in citotaksonomije pri osnovanju laboratorija v Botaničnem vrtu. Čeprav so sprva zelo sodoben Zeissov mikroskop postavili na Aškerčevi, se pod imerzijo sploh ni dalo delati, kaj šele fotografirati. Vse se je treslo. Zato so mikroskop preselili v Botanični vrt in tam uredili laboratorij. Dr. Milan Lovka je tedaj sodeloval z zelo pomembnimi raziskovalci po svetu: Askel Löve in Doris Löve, z avtorjem mnogih knjig o čebulnicah Brianom Mathewom in drugimi. Dr. Blanka Druškovič ga je označila kot raziskovalca, ki so ga vedno zanimala mejna področja.

V šestdesetih in sedemdesetih letih, ko se je Jugoslavija odpiral svetu, je prof. dr. Sušnik iz Amerike prinesel ameriški program. Tedaj je bil gonilna sila tega prav dr. Milan Lovka. Spet bi lahko rekli, da v ozadju. Saj ni bil nikjer napisan na prvem mestu, ampak je pa bil tisti, ki je z dr. Druškovičevo naredil zanesljivo določil največ kromosomskih števil naših rastlin. Koliko so jih tedaj določili, sta ob 25-letnici laboratorija za citotaksonomijo in citogenetiko leta 1995 objavila v Biološkem vestniku. V prvem članku, ki je izšel že leta 1974 pa je avtor večine določitev prav dr. Milan Lovka. Večji del materiala po različnih delih Slovenije je sam ali skupaj s sodelavci tudi nabral. Če delaš na citotaksonomiji, potem je objav zelo malo. Delaš veliko časa, da potem napišeš eno samo ali kvečjemu dve številki, če gre za tetraploidno število kromosomov. Npr. $2n = 24$ je kromosomsko število za navadni mali zvonček. A da do tega prideš, je potrebno veliko, terena, nabiranja korenskih vršičkov v pravem času, če zamudiš, je leto izgubljeno, če gre za drobne kromosome, kot je to na primer pri kompleksu vrst travniške penuše (*Cardamine pratensis* agg.), potem še nešteto preparatov ne pomaga, da dobiš kaj uporabnega. In vse to je dr. Milan Lovka izredno dobro obvladal in vsaka taka določitev kromosomskega števila in kariotipa vrste je za tedanje čase nosila zelo veliko vrednost.

Lotevali so se problematičnih vrst. Kaka je bila tedaj citogenetika pomembna, kaže tudi to, da so ta program financirali Američani, da je bil povezan tako z njihovo kot z našo vojsko. Podobne stvari so se raziskovale. Vojsko je zanimalo preživetje v naravi. Prav zato je tako Američane kot našo vojsko zanimalo preživetje na otokih in njihovo rastlinstvo. Tako so po otokih zbirali material, ki se je potem znašel v gojitvenih gredah v Botaničnem vrtu. Ker so v sredozemskem delu čebulnice zelo pomembne, so prav te postale predmet proučevanj. Čebulnice so vedno zanimive, ker imajo zalogo hranil v zemlji, so lahko vir prehrane ali zdravil. Tor območje je bilo zanimivo že za časa Avstrijske monarhije. Pospihal je leta 1897, 1898 izdal knjigo Rastlinstvo avstrijskega primorja in prav to je ob tedanjem obisku podaril Botaničnemu vrtu.

Dr. Milan Lovka pa ni bil le raziskovalec, bil je tudi izredno dober tehnik. Veliki Zeissovski mikroskopi, ki so bili tedaj vrhunec tehnologije in so jih kupili na osnovi ameriške teme, so bili še tedaj, ko sem sredi osemdesetih začenjal z delom na Inštitutu za biologijo, prav v tem laboratoriju v Botaničnem vrtu, odlični svetlobni mikroskopi. Njih optika je še danes uporabna. Vendar, kadarkoli ni kaj dobro delovalo, smo raje kot servis poklicali dr. Milana Lovko. Prišel je pogledat, potem pa je rekel: »Bom preko vikenda vse razstavil in potem bo delovalo.« »Malo je potrebno pošraufati,« je običajno rekel. V resnici je tisti zares veliki mikroskop popolnoma razstavil, vse očistil, podmazal in potem je bilo delo z njim zopet odlično. Podobno je potem obvladal računalnike in njihove programe. Tudi tam je za tedanje razmere poznal vse.

V zadnjem pogovoru sva govorila tudi o njegovi vlogi, ko je sodeloval v samoupravnih interesnih skupnostih za znanost in seveda delil sredstva. Veliko je tedaj naredil za slovensko botaniko, saj se je zavedal vsega tistega, kar je sam nekoč raziskoval. Pa mi je med drugim povedal, da je bilo potem običajno najtežje dobiti poročila. Tako je, da je sredstva potem opravičil, velikokrat sam pisal še poročila. Če veliko veš, to lahko narediš, in on je imel vse v mezincu, botaniko, tehniko in še finance. Bil je vsestranski, poleg fakultete mu je zelo pomagala enajsta šola, mi je priznal.

Naj za konec dodam še nekaj o inteligentnosti. Inteligentni ljudje imajo tudi dobro intuicijo. Tudi o tem sva se pogovarjala na najinem zadnjem pogovoru. Povedal mi je, kako so se včasih o kaki rastlini na terenu prepirali, ker nihče ni vedel, kaj je. On pa je to intuitivno ugotovil. To pa je lahko počel, ker je imel znanje o velikem naboru populacij posamezne vrste po širnem delu Jugoslavije in je naravo poznal. Z velikim poznavanjem je potem intuicija samo še svoje dodala. Povedal mi je, da bi bili nekateri že tedaj radi vse podrobnosti dali v računalnik, da bi se ta potem namesto njih odločil, pa ni šlo. Narava tega ne dopušča, vedenje, ki ga pridobiš, pa to omogoča. Če za konec v podkrepitev pomena intuicije dodam še najino razpravo klasičnih detektivih, ki so veliko več odkrili kot danes, ko to delajo računalniki in imamo po celem svetu katastrofe. Nihče ljudem ne pogleda v oči, da bi videl, kaj mislijo, torej ni več pristnega pristopa - intuicije in ni več holističnega pristopa k problemom. Nekje s tem pogovorom sva zaključila.

Čeprav nisem sodil v njegov krog, niti širši ne, sem dr. Milan Lovko izredno cenil in spoštoval. Njegovo delo v teh skromnih številkah 2n je neprecenljivo, njegovo prevajalsko delo prav tako, Inštitut in slovenska botanika pa sta mu lahko zelo hvaležna za vse, kar je zanje naredil. Zasluži si trajen spomin. Pomladanske čebulnice prav na isti gredi, kot jo je on imel v Botaničnem vrtu, so zopet tam že veliko let. Vsako leto cvetijo in vsakokrat, ko sem v tem raziskovalnem delu botaničnega vrta, se spomnim nanj. Naj mu pomlad vsako leto prinaša lepoto čebulnic, ki so bile njegova raziskovalna ljubezen.

JOŽE BAVCON

Govor dr. Franca Batiča na žalni seji

Milana Lovko sem spoznal tako kot moji vrstniki v prvem letniku študija biologije kot demonstratorja pri predmetu Splošna botanika, kjer je izmenično vodil vaje z Alenko Kovačič. Bil je zadržan, skoraj strog, a kljub temu zelo priljubljen, saj smo pri navodilih za vaje zvedeli več kot na predavanjih iz predmeta.

Še bolj sva se spoznala, ko sem na Katedri za botaniko začel pripravljati svojo diplomsko nalogo. On je bil takrat že asistent pri predmetu in nam je razložil vse potrebno v zvezi z nabiranjem materiala, fiksiranjem, shranjevanjem in pripravo mikroskopskih preparatov. To je počel le, kolikor je bilo nujno potrebno, in nas je pustil, da smo se sami znašli. Šele če rezultata

ni in ni bilo, je izvedel svoj čudežni trik in sem dobil dobro obarvane kromosome. Kasneje, ko sem bil tudi sam v podobnem položaju, sem spoznal, da je to edini pravi način navajanja in učenja študentov samostojnost. Milan je v tistem času skupaj z Blanko Druškovič in prof. Francem Sušnikom osnoval citogenetski laboratorij v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, v veliki meri po zaslugi slovensko - ameriških projektov prof. Franca Sušnika, v obdobju poteka projekta kartiranja kromosomskih števil v Sloveniji, ki ga je vodil Askel Löve.

Spoprijateljela sva se po moji diplomii, ko sem postal stažist na katedri, ne sicer na botaniki, kot sem pričakoval, ampak na ekologiji. Z Milanom in Danijem Vrhovškom smo bili nerazdružljivi. Tej skupini so se kasneje pridružili še Gorazd Kosi, Mišo Bricelj in občasno številni drugi. Ne samo na katedri, kjer smo se stalno srečevali vsaj ob kavi, ampak tudi na različnih sestankih, terenskem delu in strokovnih ekskurzijah, je bil Milan vedno središče dogajanja. V tistem času, ko še ni bilo interneta in mobilnih telefonov, smo bistveno več časa preživel skupaj. Pokojni profesor Tone Wraber je v tistem času osnoval botanično sekcijo, prehodnico današnjega botaničnega društva, v okviru katere smo organizirali številne ekskurzije preko vikenda, včasih tudi med tednom. Najbolj mi je ostala v spominu naša skupna ekskurzija v Severno Evropo, na kateri sta šla Milan in Tone v Kew Garden v UK, midva s Timom Bruhnsom, ameriškim podoktorskim raziskovalcem, ki je bil takrat pri nas na botaniki, pa v Skandinavijo in smo se potem srečali pri Tonetovem bratu Matjažu na Danskem. Milan je v tistem obdobju pridobil nekakšen status guruja, okoli katerega so se združevali študenti biologije ob različnih priložnostih. Nekateri, včasih celo Tone Wraber, so menili, da kvarno vpliva na mladino, čeprav so običajno sodelovali.

Kakorkoli, eni prej, drugi kasneje smo zaključili z doktorati, katerih izdelava takrat še ni bilo tako uravnavana kot danes in smo bili v večji meri prepuščeni lastni iznajdljivosti in dobri volji »glavnega« mentorja. Po odločitvi na višjih ravneh katedre in nedvomno tudi po zaslugi Milana sem bil v moje veselje iz ekologije premeščen na botaniko, kjer sem nasledil Milana na delovnem mestu asistenta, on pa je odšel za nekaj časa v politiko in nato na Biološki inštitut, kjer je ostal vse do upokojitve. Milan mi je takrat zabičal, da sem odgovoren za razvoj Katedre za botaniko, kar sem vzel sprva zelo resno, a sem po nekaj letih kljub temu zapustil fakulteto in odšel za nekaj let na Gozdarski inštitut, vendar sem do časa, ko je Boris Turk lahko prevzel vodenje vaj, sodeloval pri vajah kot zunajni sodelavec.

Z Milanom sva ostala na vezi, ki se je okrepila po moji vrnitvi na fakulteto, na Katedro za aplikativno botaniko Oddelka za agronomijo BF. Bil je vedno na voljo z nasveti o strokovnih botaničnih kot tudi organizacijskih vprašanjih, ki jih nikoli ni manjkalo. V tem obdobju je tudi zbolel, kar je nedvomno vplivalo na njegovo nadaljnje delo. Tesneje sem začel spet sodelovati z njim potem, ko sem bil imenovan za koordinatorja priprave botaničnega terminološkega slovarja pri SAZU, pri katerem je prevzel vlogo enega izmed recenzentov. Nedvomno je bil botanik, ki je najbolje obvladal večji del področij klasične botanike, in mi je bil vedno na voljo pri različnih terminoloških in drugih strokovnih problemih. Kar sem še posebej cenil pri njem, je bila njegova načelnost in stalnost v nazorih.

V zadnjih letih smo obnovili naša druženja iz mladosti, sicer v nekoliko spremenjeni sestavi. Nekajkrat na leto smo se sestajali pri Julči, kjer smo premlevali različne teme, od strokovnih, političnih, kuharskih, itd. Zadnjega srečanja, planiranega najprej za konec avgusta, nismo več izvedli. Pretresla nas je novica o njegovi nesreči in smrti.

Milan, pogrešamo te in boš za vedno ostal v spominu naše skupne življenske poti.